

6. ТЕМАТИЧНИЙ НАПРЯМ «КОНСТИТУЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ».

Скрипничук В. М.,

к. ю. н., доцент, завідувач кафедри соціальних комунікацій та права

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

СКРИПНИЧУК В. М.

СУЧАСНІ КОНСТИТУЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ: ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Окремі зміни до Конституції України [1], внесені згідно із Законами № 2222-IV від 08.12.2004, ВВР, 2005, № 2, ст. 44; № 2952-VI від 01.02.2011, ВВР, 2011, № 10, ст. 68; № 586-VII від 19.09.2013, ВВР, 2014, № 11, ст. 142; № 742-VII від 21.02.2014, ВВР, 2014, № 11, ст. 143; № 1401-VIII від 02.06.2016, ВВР, 2016, № 28, ст. 532 можна справедливо розцінювати, як такі, що відбувалися з порушенням конституційної процедури, а тому вони не можуть бути визнані достатньою правовою основою ефективної реорганізації держави і суспільства. [2]. Так, наприклад, Закон України № 2222-IV від 08.12.2004 визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), згідно з Рішенням Конституційного Суду України № 20-рп/2010 від 30.09.2010 у зв'язку з порушенням конституційної процедури його розгляду та прийняття. Зате положення Конституції України, прийнятої на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року, із змінами і доповненнями, внесеними законами України № 2222-IV від 08.12.2004, № 2952-VI від 01.02.2011, № 586-VII від 19.09.2013, визнано такими, що є чинними на території України, Постановою Верховної Ради України № 750-VII від 22.02.2014.

Сучасні органи державної влади (особливо вищі) при виконанні своїх владних повноважень часто політичну доцільність та маніпуляцію конституційними положеннями ставлять вище від конституційно-правових вимог. Конституційні норми є у кращому випадку нормами-намірами, а конституційний механізм державної влади змінюється залежно від зміни нестабільних політичних інтересів. Посадові особи, винні в порушенні вимог

норм Конституції, дотепер не понесли ні політичної, ні юридичної відповідальності. Окрім бездіяльності влади, причиною цього є і високий рівень незнання Конституції нашої держави. Мій особистий досвід спілкування з громадянами України свідчить, що близько (якщо не більше) 80 відсотків громадян нашої держави взагалі не читали Конституцію України.

Також конституційні норми містять низку суттєвих змістовних недоліків:

- нечіткість принципу народовладдя, зокрема декларативність права народу змінювати та встановлювати конституційний лад;
- декларативність конституційних прав людини і громадянина;
- залежність народних депутатів від лідера політичної сили (імперативний мандат);
- невідповідність статусу Президента України його повноваженням;
- конституційний спосіб формування Уряду закладає конфліктність у його майбутню роботу як команди, встановлює неефективну систему центральних органів виконавчої влади, породжує слабкість конституційного правосуддя, унеможлиблює адміністративно-територіальну реформу та завершення процесу децентралізації тощо.

Як наслідок, пропоновані найвищими держаними структурами та їх посадовцями нібито необхідними суспільству реформи – політичної, адміністративної, реформи місцевого самоврядування та децентралізації є звичайним окомилуванням. Правильніше було би спочатку змінити Конституцію України, тобто провести конституційну реформу відповідно до конституційної процедури.

Взагалі-то прийнято вважати, що в Україні проводиться конституційна реформа, яка передбачає конституційні зміни в 3-х напрямках: права людини; децентралізація; реформа правосуддя.

Стосовно прав людини: найперше треба зазначити, що до цього часу не підготовлено остаточного варіанту конституційних змін щодо прав і свобод людини та громадянина. Триває фаза обговорень проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо прав людини)».

В цьому плані видається за доречне:

- Розробити комплексні конституційні зміни через широкі громадські консультації та з врахуванням рекомендацій Венеційської комісії.
- Посилити роль громадянського суспільства у конституційних процесах через підняття обізнаності громадян з ідеологією конституціоналізму та положеннями Конституції України.
- Встановити реальні соціально-економічні права громадян у Конституції, виходячи зі збалансованості зобов'язань та ресурсів держави.
- Встановити ефективні механізми гарантування конституційних прав і свобод, зокрема врегулювати реалізацію всіх конституційних прав і свобод людини і громадянина на рівні закону (брати участь у державному управлінні через всеукраїнський та місцеві референдуми тощо).

Стосовно децентралізації влади пропонується:

- Визнати децентралізацію влади в державі одним з процесів широкомасштабної конституційної реформи, а не самостійною реформою децентралізації.
- Закріпити баланс влади в межах держави, який унеможливить узурпацію влади будь-якою з її можливих різновидів.
- Ліквідувати місцеві державні адміністрації.
- Передбачити на конституційному рівні власне можливість існування, створення та функціонування «об'єднань територіальних громад», а чи то «об'єднаних територіальних громад».
- Закріпити в Конституції оптимальну для формування спроможного (самодостатнього) місцевого та регіонального самоврядування в Україні адміністративно-територіальну систему.
- Закріпити на конституційному рівні спроможне (самодостатнє) місцеве самоврядування. Територіальні громади повинні мати п'ять суверенітетів в межах законодавства України: фінансовий – самостійне розпорядження своїми доходами та витратами, оподаткування місцевого населення; організаційний – самостійна організація роботи органів місцевого самоврядування; кадровий – самостійно, виходячи з можливостей та потреб, визначати чисельність

посадових осіб, необхідних для управління; просторового планування – самостійно визначати розвиток територій; правовий – самостійно приймати локальні акти, що мають юридичну силу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

- Встановити конституційно передбачений ефективний державний контроль за законністю діяльності органів місцевого самоврядування.
- Передбачити дієві процедури відповідальності Президента, народних депутатів України, урядовців за порушення Конституції шляхом спрощення процедури імпічменту Президента, а також обмеження депутатської недоторканності.

Реформа правосуддя має передбачати:

- Встановлення гарантії формування та діяльності незалежних судів України.
- Встановлення гарантій формування незалежного та професійного Конституційного Суду шляхом зменшення ролі політичних органів при призначенні суддів КСУ.
- Забезпечення кримінального покарання винних посадових осіб у порушенні Конституції під час зміни Конституції 2004 року, зміни Конституції через Конституційний Суд 2010 року, порушенні конституційних прав людини і громадянина під час Революції Гідності.
- Ухвалення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» з метою забезпечення ефективного оновлення суддівського корпусу, а також прозорого та неупередженого добору суддів до нових судів з вирішальним голосом громадськості щодо доброчесності суддів.
- Ухвалення інших імплементаційних законів: спеціального закону про Вищий антикорупційний суд, який дозволить без зволікань запустити цей суд і забезпечить незалежність суддів цього суду; змін до Закону України «Про Вищу раду юстиції», без яких після набрання чинності новим законом «Про судоустрій і статус суддів» неможливо буде притягнути до дисциплінарної відповідальності, у т.ч. звільнити з посади, жодного суддю; нову редакцію Закону «Про Конституційний Суд України»; змін до процесуального законодавства.

Використані джерела

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України від 23.07.1996 — 1996 р., № 30.
2. Закони України «Про внесення змін до Конституції України» № 2222-IV від 08.12.2004, ВВР, 2005, № 2, ст. 44; № 2952-VI від 01.02.2011, ВВР, 2011, № 10, ст. 68; № 586-VII від 19.09.2013, ВВР, 2014, № 11, ст. 142; № 742-VII від 21.02.2014, ВВР, 2014, № 11, ст. 143; № 1401-VIII від 02.06.2016, ВВР, 2016, № 28, ст. 532.
3. Рішення Конституційного Суду України № 20-рп/2010 від 30.09.2010.